

## Samenspel actoren in bestaande bouw cruciaal voor energiebesparing

**Het valt niet mee om de bestaande woningvoorraad energiezuiniger te maken. En dat terwijl ieder huis vanaf 1 januari aanstaande een energielabel krijgt met de nodige consequenties voor eigenaren/ bewoners. AIO Thomas Hoppe en zijn begeleider Kris Lulofs duiken in de barrières die huiseigenaren ervaren bij het nemen van investeringsbeslissingen. Ze bevelen de overheid de beleidsnetwerkenbenadering aan om via het spel tussen lokale actoren toch het een en ander voor elkaar te krijgen.**

Bij SenterNovem weten ze er alles van: het stimuleren van energiebesparing in de bestaande bouw lijkt wel een *mission impossible*. Natuurlijk bereikt de boodschap



Kris Lulofs en Thomas Hoppe zijn verbonden aan het CSTM (Centrum voor Schone technologie en Milieubeleid) van de faculteit Management & Bestuur van de Universiteit Twente.

dat spaarlampen beter zijn voor het milieu de mensen zo langzamerhand wel – zeker met de huidige hype van de klimaatproblematiek. Maar, zo stelt Kris Lulofs, het gaat om grotere investeringen bij het verbouwen van huizen en het vervangen van installaties. 'Denk aan de invoering van warmtekrachtkoppeling, balansventilatie, koude- en warmteopslag in de bodem enzovoort.' Lulofs doet al lange tijd onderzoek op het terrein van klimaat, energie, water en *corporate social responsibility* bij bedrijven. Toen het VAM-programma startte zag hij zijn kans schoon om in samenwerking met SenterNovem een AIO-project te starten. Thomas Hoppe was de aangewezen persoon. Hij studeerde bestuurskunde en had al een project gedaan bij het Ministerie van VROM dat raakvlakken had met stedelijke vernieuwing en duurzaam bouwen.

### Zwalkend prikkelbeleid

Hoppe vertelt wat er aan het huidige overheidsbeleid schort. 'Het is vooral gericht op het gemakkelijk bereikbare segment in de gebouwde sector: nieuwbouw. De energieprestatienormering zal uiteindelijk best effectief zijn, want nieuwe huizen moeten aan een steeds ambitieuzere energieprestatienorm voldoen. Maar hoe verbeter je de energieprestatie van de *bestaande* woningvoorraad? Tot nu toe heeft de overheid vooral economische prikkels, gecombineerd met de nodige communicatie, ingezet. Denk hierbij aan de energiepremieregeling die er tussen 2000 en 2003 is geweest. Maar hiermee subsidieerde de overheid vooral de isolatie en HR-ketels die veel mensen tóch wel hadden aangeschaft. Bovendien verdween de regeling weer. Een ander instrument was het gratis energieprestatieadvies dat bewoners konden aanvragen en dat vanuit de energiepremieregeling werd betaald. Toen die financiering ophield, zakte de energieprestatieadviesmarkt in en werden er significant minder zonnepanelen op daken geïnstalleerd.' Een betrekkelijk nieuw beleidsinstrument voor de bestaande bouw is de invoering van de energielabels per januari 2008. Een EU-richtlijn stelt die invoering verplicht. Wat hiervan de effectiviteit zal zijn, moet de tijd nog leren.

### Samenspel in beleidsnetwerken

Hoofddoel van het project is om strategieën te vinden die het mogelijk maken om het technische reductiepotentieel in de bestaande gebouwde omgeving daadwerkelijk te oogsten. Een van de onderzoeksvragen is dus dat duidelijk moet worden waarom het tot nu toe niet is gelukt om de mogelijke besparingen daadwerkelijk te halen. Hoppe: 'Ik wil verder inzicht krijgen in de praktijk van de besluitvorming, de rollen en de posities van de belangrijkste actoren die betrokken zijn bij energiebesparing in de gebouwde omgeving. Ik onderzoek >>>

## VAM

>>> onder meer de 'waardenkaders' van de verschillende actoren en ik doe aan zogenoemde 'proces tracing' met betrekking tot de besluitvorming. Het gaat hier om een samenspel van die actoren, marktwerking, beleidsmaatregelen en lokale implementatie ervan.' In de beleidsnetwerkenbenadering, die Hoppe hanteert, worden eerst de lokale actoren rond energiebesparing in kaart gebracht. 'Als je hun onderlinge relaties en machtsposities kent, kun je vervolgens als overheid zelf een rol oppakken in dat netwerk. Je kunt bijvoorbeeld samen met corporaties renovatieprojecten opzetten, waarbij de lokale energieleverancier ook nauw betrokken is. Vaak gaat zo'n renovatie gepaard met een huurverhoging voor de bewoners. Maar het is goed mogelijk om te renoveren en tegelijk te investeren in energiebesparing zonder dat dit pijnlijk voelbaar is in de portemonnee van de huurders, als bijvoorbeeld het energiebedrijf de energievoorschotnota voor de bewoners verlaagt. Dit soort constructies is mogelijk in een sterk netwerk waar je als verschillende actoren elkaar kunt overtuigen om ambitieuzer dan gemiddeld te zijn.' Een goed voorbeeld is de aanpak van de gemeente Enschede. Hoppe: 'Daar zijn veel renovatiewaardige wijken. Door als overheid de rol van intermediair op te pakken die zorgt voor een opgeschoond straatbeeld, kun je tegelijkertijd iets doen aan energiebesparing. In deze wijken kunnen mensen kiezen voor bepaalde pakketten van maatregelen, zoals onder meer vervanging van gevels en daken. Als je dan meteen glas- en gevelisolatie mee kunt nemen, dan verlaag je de drempel om tot dit soort beslissingen te komen.' Lulofs: 'Bij dit project wordt een oud inzicht bevestigd. Energiekwesties moet je niet over de energieband spelen, maar over de comfortband. Je maakt mensen vooral lekker als je benadrukt dat door het treffen van bepaalde maatregelen de woonkwaliteit toeneemt.'

### **Technologie met toekomstwaarde**

Hoppe ziet ook wel de nodige haken en ogen aan de samenwerkingsverbanden tussen organisaties die betrokken zijn renovatieprojecten. 'Bij de start van een renovatieproject zijn actoren vaak behoorlijk ambitieus op energievlak. Maar naarmate de tijd verstrijkt, blijft er steeds minder van die ambities over. De volkshuisvestelijke doelstellingen krijgen de overhand, doordat de revenuen van de investeringen in energiebesparing te ver in de toekomst liggen. Je hebt dan echt actoren nodig die bij machte zijn om iets in zo'n netwerk te bewerkstelligen. Een voorbeeld uit Utrecht leert dat een energiebedrijf en een corporatie het aanvankelijk niet eens konden worden over de nieuwe warmteprijs en aansluitvergoeding. Toch heeft de gemeente door onderhandeling en beïnvloeding dat project uiteindelijk van de grond doen komen - zij het na enkele jaren van gesteggel.' Hoppe zal een aantal renovatieprojecten bekijken en vergelijken die via de aanpak Energieprestatie op Locatie van SenterNovem worden gemonitord, en een aantal zonder deze aanpak. 'We proberen aansluiting te vinden bij de percepties van de gebouweigenaren en finale energieverbruikers. Ik maak daarbij onder meer gebruik van de theorieën over diffusie van innovaties van onder meer Rogers uit 1962. Hij onderscheidt vijf fases in de levenscyclus van een product. Om de opschaling van een product te ondersteunen, kan de overheid per fase een combinatie maken van ondersteunende beleidsmaatregelen, zoals informatieoverdracht, subsidies en het bevorderen van verschillende constellaties van actoren door bijvoorbeeld een 'bemiddelaar', proces- of netwerkmanager binnen een project te contracteren.' Het onderzoek sluit mooi aan op de politieke actualiteit. 'De ambities en gekozen middelen van het deelprogramma 'Meer met minder' van minister Cramer schuren dicht aan tegen de strategieën die raken aan onze theoretische en empirische inzichten,' aldus Hoppe. Maar het onderzoek strekt verder dan het heden. Lulofs: 'De nieuwbouw van tien jaar geleden is de oudbouw van 2020. Waar we nu beleidsmatig mee worstelen, speelt dan in vernieuwde vorm weer op. Daarom is het ook zo belangrijk om technologie met de nodige toekomstwaarde in de huizen van nu toe te passen.'